

פרשת "כי תשא"

מאת מיכאלה קלי

בקריאת הפרשה שמתי לב למשהו שעד היום לא הבחנתי בו. תמיד חשבתי שהשיא הדרמטי של הפרשה הוא הרגע שבו משה יורד מההר עם הלוחות, רואה אלפי אנשים בהילולת העגל, מתמלא חרון זעם ומשליך מידו את הלוחות. הנחתי שהרגע הזה (פרק לב פסוק יט) הוא השיא הדרמטי של הפרשה – וכל מה שקורה אחריו פחות מעניין.

הפעם שמתי לב ששמונה פסוקים אחר כך (פסוק כ"ז) משה אומר לכל בני שבט לוי: "שימו איש חרבו על ירכו עברו ושובו משער לשער במחנה והרגו איש את אחיו ואיש את רעהו ואיש את קרובו". משה פוקד על כל בני שבט לוי פקודה קשה ואכזרית, ובפסוק הבא הם מבצעים אותה והורגים 3,000 איש.

בדקתי במדרשים ואצל פרשנים שונים וראיתי שאני לא לבד. יש הרבה מדרשים ופרשנויות על שבירת הלוחות, ויחסית מעט על הטבח שהתרחש אחר כך. הרבה הצדקות ניתנו למשה על הרגע שבו השליך את הלוחות ועל הרגע ששבר אותם (וזה לא אותו רגע): אמרו שהוא לא שלט בכעסו; אמרו שזו הייתה דרכו לא להחטיא את העם, כי כל עוד הם לא מכירים את החוק אי-אפשר לומר שהם עבריינים. אצל משה גרילק מצאתי שבשבירת הלוחות הבהיר משה שאין קדושה בחפץ גם אם נוצר בדבר אלוהים: לא הלוחות קדושים אלא התוכן שהם ביקשו להעביר. לעומת כל אלה, מצאתי מעט מאוד התייחסויות להוראה שנתן משה לבני לוי להרוג את אחיהם. פה ושם פירוש של מלה וכמה הסברים כלליים, דומים זה לזה. אני אצטט את שד"ל, שסיכם ואמר: "והוצרך בתחילת הוויית האומה לבער החוטאים ולהשאיר לכל העם זכרון נורא, למען לא יתחיל להידמות לעובדי אלילים". זה היה רגע קריטי ונדרשה בו החלטה מהירה, חזקה וכואבת לטובת המשך הקיום של הקולקטיב שרק התחיל להתגבש. אולי זו הייתה האלטלנה שלהם. היום נדמה לי שהטבח הזה הוא-הוא השיא הדרמטי של הפרשה. הוא גם האקט שסוגר את ההתחשבות – או הענישה – על מעשה העגל.

אני חוזרת אל הרגע שבו נתן משה את הפקודה, וממנו צועדת צעד אחד אחורה. הוא עומד בשער המחנה וקורא "מי לה' אלי". לפי הכתוב נענו לקריאה כל בני לוי – וכנראה הם היו היחידים שנענו לה. בני שבט אחד בלבד הכריזו על נאמנות מוחלטת, ואמון מוחלט, במנהיג.

צעד נוסף אחורה. רגע לפני הקריאה "מי לה' אלי" יש עימות בין אהרן למשה, ובו אהרן מעביר את האחריות המוסרית אל העם. לפי המדרש, במעשה העגל אהרן בסך הכול ניסה להרוויח זמן עד שמשה יחזור, אבל המילים ששמה התורה בפי אהרן הן מילים של התחמקות: "זה לא אני, זה הם – ואתה יודע איך הם". אולי במילים האלה אהרן מחזיר את האשמה אל משה: אתה לא היית כאן.

עוד צעד אחורנית. העימות בין משה לאהרן מתרחש רגע אחרי טקס טיהור המוני של מים מאררים, כמו במבחן האשה הסוטה. הטקס הזה מעורר הרבה שאלות. אם באמת זה היה טקס טיהור המוני – מי אכף אותו? האם היו מים אחרים שאפשר היה לשתות? כמה זמן נדרש כדי לשרוף את העגל ולמהול את האפר שלו במאגרי המים של העם? כמה זמן נמשך פרץ הכעס של משה מרגע שהשליך את הלוחות? מתי הוא נהפך מתגובה רפלקסיבית של כעס לטקטיקה מחושבת? מתי הוא עבר מהפרטי אל הציבורי? ואולי בפסוק כ"ח הרגו בני לוי רק את אלה שנהיו חולים בגלל המים, דבר שהוכיח את אשמתם לפי דיני הראיות של אותם ימים?

מהלך אחד אחורה מטקס המים המאררים. הנה משה קרב אל המחנה "וירא את העגל ומחולות ויחר אף משה וישלך מידיו את הלוחות וישבר אותם תחת ההר". הרגע הזה, שבו הוא מתקרב אל המחנה ורואה – זה רגע נורא. זו טרגדיה. מבחינת משה זו אולי חוויה סייפית: הוא משתדל והעם לא לומד. מרגע שקיבל עליו את ההנהגה – גם אם תחת לחץ כבד – הסיפור חוזר על עצמו. כל פעם מחדש הוא מגלה שלא משנה כמה יתאמץ, זה אף פעם לא מספיק. הרי רק כמה רגעים קודם, לפני שירד מההר, הוא הגן על העם מפני חרון אפו של אלהים. הוא באמת האמין שהפעם יהיה בסדר. שאם הגענו עד כאן הכול כבר יהיה טוב. הפעם נצליח. יש מקום לאופטימיות.

משה דמיין אחרת לגמרי את הרגע שבו יתייצב מול העם עם לוחות הברית. זו הייתה אמורה להיות גולת כותרת. הרגע הזה, שבו בועת השאיפות והרצונות שלנו מתפוצצת פתאום, הוא רגע כל כך מוכר וכל כך אנושי. הירידה מההר עם לוחות הברית הייתה יכולה להיות רגע נפלא, אבל הוא לא קרה. המציאות לא מתיישרת עם הפנטזיות שלנו; אלה אנחנו שצריכים להיות גמישים מספיק כדי להתנהל בתוכה. כל מי שנמצא כאן עבר מצבים כאלה. כל אדם בעולם. יש לנו שאיפות ורצונות ופנטזיות ותכנונים, ורובם לא קשורים למציאות. בפנטזיות שלנו אנחנו יודעים בדיוק מה נגיד אחד לשני, ואיך הפרויקט ייראה ואיך יסתיים המשא ומתן – בפנטזיות אנחנו שולטים בכל הפרטים, הקטנים והגדולים, אבל במציאות אנחנו שולטים רק בעצמנו, וגם זה בקושי.

אני מבינה למה משה השליך את הלוחות. אני מבינה למה הוא המשיך בחמת זעם ושיבר אותם. אני מבינה את הכעס שלו על אהרן. אני מבינה את האכזבה והתסכול כשרק בני לוי התייצבו להביע אמון. אני מבינה את התגובה האישית. אני לא מבינה את טקס הטיהור ההמוני ואת הטבח. אולי שני האקטים הציבוריים האלה היו הנורמה באותם ימים ואין לי כלים להבין אותם, אבל אני מתקשה להצדיק מצב שבו כעס ותסכול פרטיים יוצאים משליטה ונהפכים לפגיעה, אולי אפילו לנקמה, באנשים אחרים. בעיניים שלי, הפקודה של משה לבני לוי היא טעות. מדמות של מנהיג אני מצפה שיישאר בשליטה וישקול היטב את חיי האנשים שכרוכים בהחלטות שהוא מקבל. אנחנו לא חייבים להסכים עם כל מעשה של משה. הוא היה בן אדם ולכן סביר שהוא טעה לפעמים.

אני רוצה לעזוב עכשיו את 3,000 ההרוגים שבגללם יצאתי להרהור הזה ולהתמקד במשה כאדם פרטי.

משה נבחר להנהיג את העם. אלה החיים שלו וזה מה שהוא עושה – מתמודד כל פעם מחדש עם הקשיים שכרוכים בהנהגה של פליטים חסרי תרבות ואמונה. מטבע הדברים לא הכול תלוי בו, אבל – וזה אבל חשוב – המנהיגות שלו לא נמדדת על פי תוצאות נקודתיות אלא על פי המאמצים שהשקיע. אולי זה אחד הלקחים מהפרשה: אולי גם אנחנו צריכים להתנהל לפי מיטב הבנתנו, להתאמץ ולשאוף לעשות את הטוב ואת הנכון ואת הראוי – פשוט כדי שככה ייראו החיים שלנו. למדוד את עצמנו לפי המעשים שלנו, לא לפי תוצאות והישגים נקודתיים. אף אחד לא מבטיח לנו תוצאות ולא הכול תלוי בנו. יש רגעים

שנדמה שהכול מתפרק, יש רגעים שהצרות נוחתות, יש רגעים שצריך לעצור רגע ולנשום עמוק לפני שהתסכול שלנו יפגע באחרים. וחשוב לזכור כל הזמן שיש גם רגעים אחרים – שבהם משהו מצליח לנו, ומישהו אוהב אותנו, והשתיל בעציץ פורח והבוס נתן לנו מחמאה – חשוב לזכור את הרגעים האלה – ולדעת שגם הם יחלפו ושוב נעמוד לפני אתגר חדש.

שיהיה לנו בהצלחה ושנדע להעריך כל רגע.

סג שבת שלום! סג